DOI: [10.32702/2307-2156-2020.3.35](https://doi.org/10.32702/2307-2156-2020.3.35)

УДК 351:354:658.3:35:007

*О. В. Мейко,
к. військ. н., Начальник Кінологічного навчального центру,
Державна прикордонна служба України
ORCID: 0000-0002-8774-7806*

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ШТАТНИХ СТРУКТУР ПРИКОРДОННИХ ПІДРОЗДІЛІВ

*O. Meiko
PhD in Military science, Head of the Kennel Training Center
Of the State Border Service of Ukraine*

FORMATION OF MECHANISMS OF STATE REGULATION OF ORGANIZATIONAL- STAFF STRUCTURES

Запропонована стаття має на меті розкриття сутності механізму державного регулювання організаційно-штатної структури прикордонного підрозділу. У вступі автор проаналізував актуальність проблеми формування згаданого механізму держуправління. Надалі було вивчено ті напрацювання, що присвячені представленій проблемі. Переважно було проаналізовано праці вітчизняних науковців зі сфери державного управління. Здійснений аналіз наукової літератури підтвердив, що практично відсутні праці за тематикою механізму державного регулювання у прикордонній службі України. У зв'язку із цим було сформульовано тему статті.

В основній частині наукової публікації автор розкрив сутність поняття «механізм державного управління організаційно-штатної структури прикордонного підрозділу» (система щодо практичної реалізації управлінського процесу в ДПСУ та досягнення пріоритетних цілей, що інтегрує у собі відповідну структуру, методи, фактори впливу, інструментарій по відношенню до об'єктів управління завдяки нормативно-правовому, організаційному та методичному супроводу). У подальшому змісті статті було детально проаналізовано кожен компонент механізму державного регулювання організаційно-штатних структур прикордонних підрозділів: цілі, функції, методи, засоби, принципи, організаційну систему, економічну систему, інформаційну систему. Усі компоненти є взаємопов'язаними між собою і водночас автономними у своєму функціонуванні.

Узагальнюючи результати проведеного дослідження, можемо стверджувати, що представники вітчизняної наукової школи мають чимало напрацювань з проблем механізму управління: від формулювання визначень до класифікації механізмів та проектування моделей.

Система (механізм) державного регулювання організаційно-штатних структур прикордонних підрозділів має важливе значення для функціонування ДПСУ в цілому, оскільки має складну структуру і комплекс управлінських функцій, методів та інструментів.

The proposed article is aimed at revealing the essence of the mechanism of state regulation of the organizational and staff structure of the border unit. In the introduction, the author analysed the

relevance of the problem of formation of the mentioned mechanism of government. In the following, the work on the problem presented was studied. The works of national scientists in the sphere of public administration were mostly analysed. The analysis of the scientific literature confirmed that there are practically no works on the subject of the mechanism of state regulation in the Border Service of Ukraine. In connection with this, the topic of the article was formulated.

In the main part of the scientific publication, the author revealed the essence of the concept of "mechanism of state management of organizational and staff structure of the border unit" (a system for the practical implementation of the management process in the SSSU and the achievement of priority goals, which integrates the relevant structure, methods, factors of influence, tools in relation to management facilities due to regulatory, organizational and methodological support). In the further content of the article, each component of the mechanism of state regulation of organizational and staff structures of border units was analysed in detail: goals, functions, methods, means, principles, organizational system, economic system, information system. All components are interconnected and at the same time autonomous in their operation.

Summarizing the results of the study, we can say that representatives of the national scientific school have a lot of experience on the problems of control mechanism: from formulating definitions to classifying mechanisms and designing models.

The system (mechanism) of state regulation of organizational-staff structures of border units is important for the functioning of the SSSU as a whole, because it has a complex structure and complex of management functions, methods and tools.

Ключові слова: механізм; організаційно-штатна структура; прикордонний підрозділ; компоненти; державне регулювання.

Key words: mechanism; organizational and staff structure; border unit; components; state regulation.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Тривалі процеси становлення України у статусі незалежної та демократичної держави вимагають удосконалення, першочергово, системи державного управління. Україні як країні колишнього пострадянського простору потребує кардинальної зміни управлінських підходів, стратегій, а також механізмів.

Реалізація процесів модернізації Державної прикордонної служби України (надалі – ДПСУ) є можливою за умови врахування сучасних тенденцій щодо охорони кордону, втілення світових стандартів здійснення прикордонного контролю, реформування управлінської системи, забезпечення взаємодії на всіх рівнях. Вирішення проблем, що пов'язані із реформуванням ДПСУ, можливе завдяки формуванню механізмів державного управління і потребує системи комплексного підходу до процесів державного управління.

Запропонована стаття присвячена проблемі формування механізмів державного управління організаційно-штатними структурами прикордонних підрозділів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Категорія «механізм управління» у сучасній науковій сфері є загальнонауковою та суміжною з декількома науками. Вітчизняні та зарубіжні дослідники присвятили свою увагу вивченню проблем сутності, змісту, структури, удосконалення механізмів управління.

Цінними для нашого дослідження є праці Г. Астапової [1], яка вивчала саме механізм управлінського середовища, В. Бакуменка [2] (загальні проблеми державного управління), В. Малиновського [3] (створення навчального підручника з питань державного управління), П. Надолішнього [4] (вивчення теорії та історії державного управління), Л. Приходченка [5] (організаційні механізми державного управління), Р. Рудницької [6], О. Федорчак [7] та багатьох інших.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Розвиток сучасної науки, спровокований досягненнями в інформаційному просторі, глобалізаційні процеси, демократизація українського суспільства сприяють тому, що представники ДПСУ у своїх дослідженнях все частіше звертаються до наук державного управління, оскільки прикордонне відомство є прикладом соціального інституту, що функціонує та розвивається за соціальними, культурно-історичними та політичними законами. Обґрунтування проблеми, присвяченої механізму державного управління організаційно-штатною структурою прикордонного підрозділу не здійснювалось у прикордонній службі.

Формулювання цілей статті. Враховуючи актуальність представленої проблеми, а також проведений аналіз наукових праць, нами сформульовано тему дослідження – формування механізмів державного регулювання організаційно-штатних структур прикордонних підрозділів.

Виклад основного матеріалу дослідження. За логікою дослідження, ми вирішили проаналізувати зміст дефініції «механізм державного регулювання». У поданому понятті необхідно виділити ключове – «механізм», суттєвими ознаками якого є пристрій, прилад, призначення, конструкція тощо. До представлених

видових понять можна додати ще такі, як : система, структура, побудова, процес. З урахуванням поданого вище, у О. Федорчак [7] категорії «механізм» виділила три ключових характеристики: система, процес, інструмент. Нам імпонує точка зору дослідниці, оскільки у своїх дослідженнях, вона обґрунтувала саме системний підхід в тлумаченні «механізму управління».

Зважаючи на цей підхід та використаний бібліографічно-пошуковий метод, нами сформульовано наступне визначення: *механізм державного регулювання організаційно-штатних структур прикордонних підрозділів являє собою систему щодо практичної реалізації управлінського процесу в ДПСУ та досягнення пріоритетних цілей, що інтегрує у собі відповідну структуру, методи, фактори впливу, інструментарій по відношенню до об'єктів управління завдяки нормативно-правовому, організаційному та методичному супроводу.*

У нашому визначенні механізму державного регулювання організаційно-штатних структур враховано наукову позицію Р. Рудницької [6], яка також виокремлювала правовий компонент, інструменти, чинники впливу в управлінні.

Слід зауважити, що механізм державного регулювання формування організаційно-штатної структури прикордонного підрозділу створюється згідно із положеннями управлінської теорії. В основі згаданого механізму сформовано управлінські методи та функції, що співвідносяться між собою. У свою чергу, *функції* управління у механізмі організаційно-штатної структури прикордонного підрозділу є результатом функціонування його складових. Такі управлінські функції є формами прояву рівня активності механізму, продуктивності його компонентів, що дає змогу зберігати механізм, поєднувати його частини у єдине ціле. Усі управлінські функції є різновидами управлінського впливу в організаційно-штатній структурі прикордонного підрозділу.

Щодо *методів* у механізмі державного регулювання організаційно-штатної структури прикордонного підрозділу, то ними виступають способи визначення обов'язків, строки та алгоритми виконання відповідних дій та операцій, що притаманні декільком суб'єктам організаційно-штатної структури прикордонного підрозділу. Таким чином, під методами у механізмі державного регулювання згаданої вище структури розуміють сукупність дій, що відображають шляхи, прийоми та способи суб'єктів, котрі мають певні повноваження [8].

У зв'язці методи – функції, пріоритетними є функції, оскільки вони мають вплив на керований процес і сприяють ефективності державного регулювання. Методи є вторинними по відношенню до функцій, оскільки є одним із факторів ефективності такого регулювання. Таким чином, можна сформулювати такий висновок: аналіз функціонування механізму державного регулювання організаційно-штатної структури прикордонних підрозділів необхідно розпочинати з аналізу змісту та складу наявних управлінських методів [9]. Методи управління не відображають склад і специфіку механізму, а лише його функціональний режим.

Реалізація методів управління відбувається завдяки своєрідним інструментам – засобам управління. Засобами управління виступає зазвичай, комплекс усіх матеріальних предметів, що застосовуються в управлінні, зокрема: технічні та інформаційні засоби, спеціальні та комунікативні і т. д.

Сутність механізму державного регулювання організаційно-штатної структури прикордонного підрозділу полягає у виокремленні основної мети діяльності, що вплине на визначення його змісту та напрямів переходу об'єктів управління з теперішнього стану у перспективний. Таким чином, буде здійснено так зване прогнозування. У цьому прогнозуванні відбувається вибір методу для різних ситуацій професійного характеру.

Ключовим компонентом у структурі механізму державного регулювання організаційно-штатної структури прикордонного підрозділу є цілі, як напрямки перспективного розвитку професійної діяльності прикордонного підрозділу [10]. Іншими словами, можна сказати, що це пріоритети у діяльності за використання усіх ресурсів.

Уточнення цілей механізму державного регулювання забезпечується його структуризацією, що базується на розбитті мети на цілі та завдання – складові частини. Таким чином, завдяки поданому вище можна спроектувати такі причинно-наслідкові зв'язки: чітко сформульована мета основа механізму державного регулювання та ключового її компоненту.

За результатами аналізу наукових джерел, механізм державного регулювання (система) організаційно-штатної структури функціонує у контексті іншої системи – нормативно-правової, що відображає загальну мету та завдання системи державного управління в Україні. Правова система забезпечує правомірність управлінських дій, а саме фундамент високого рівня ефективності управління на основі використання усіх факторів, що надають йому ефективності [11].

Ще одним компонентом, що має місце у механізмі державного регулювання організаційно-штатної структури прикордонного підрозділу є організаційний компонент. Сутність цього компоненту полягає у спеціалізації окремих управлінь та підрозділів у структурі. Таким чином, організаційний компонент відповідає за визначення та обґрунтування прав, компетенцій та обов'язків у процесі прийняття управлінського рішення у прикордонному підрозділі.

Варто проаналізувати ще економічний компонент у системі (механізмі) державного регулювання організаційно-штатної структури прикордонного підрозділу. Саме рівень економічного розвитку певного регіону є основою для зростання соціального рівня громадян. Таким чином, якщо мова йде про економічний компонент, то це означає соціально-економічну спрямованість механізму.

В організаційно-штатній структурі прикордонного підрозділу важко вартісно оцінити ефективність механізму державного управління, проте можна здійснити оцінку ефективності прийняття рішень.

Зважаючи на сучасний інформаційний простір, варто проаналізувати інформаційний компонент механізму державного регулювання організаційно-штатної структури прикордонного підрозділу. Прагнення

передавати інформацію закладене соціальною природою особистості, а зважаючи на специфіку функціонування прикордонного відомства, обмін інформацією відбувається в усіх видах її діяльності. Інформаційному компоненту притаманний наскрізний характер, оскільки він наявний в кожному компоненті системи (механізму) управління: у кожному структурному підрозділі здійснюється обробка, передача та інтерпретація інформації.

Врешті-решт, можна узагальнити наступні ключові тези нашого дослідження: механізм державного управління організаційно-штатної структури прикордонного підрозділу є цілісним утворенням, що містить окремі компоненти (цілі, функції, методи, засоби, принципи, організаційну систему, економічну систему, інформаційну систему); усі компоненти є взаємопов'язаними між собою і водночас автономними у своєму функціонуванні.

Висновки. Узагальнюючи результати проведеного дослідження, можемо стверджувати, що представники вітчизняної наукової школи мають чимало напрацювань з проблем механізму управління: від формулювання визначень до класифікації механізмів та проектування моделей.

Система (механізм) державного регулювання організаційно-штатних структур прикордонних підрозділів має важливе значення для функціонування ДПСУ в цілому, оскільки має складну структуру і комплекс управлінських функцій, методів та інструментів.

Перспективами подальших наукових розвідок можуть бути дослідження, присвячені вивченню зарубіжного досвіду реалізації механізмів регулювання структур підрозділів, що відповідають за прикордонну безпеку (прикордонна служба, прикордонна поліція тощо).

Список літератури.

1. Астапова Г. В. Організаційно-економічний механізм корпоративного управління авіапідприємством на основі права трудової власності : Моногр. Нац. авіац. ун-т. - К., 2006. - 244 с. - Бібліогр.: с. 217-233.
2. Державне управління : словник-довідник / За заг. ред. В. М. Княєва, В. Д. Бакуменка. – К.: УАДУ, 2002, - 228 с.
3. Малиновський В. Я. Державне управління. Навчальний посібник. - Вид. 2-ге, доп. та перероб. - К.: Атіка, 2003. - 576 с.
4. Надолішній П. І. Теорія та історія державного управління (Опорний конспект лекцій до навчальної дисципліни) : навч. посіб. - Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2006. - 126 с
5. Приходченко Л. Організаційний механізм державного управління: складові забезпечення ефективності. *Стратегія регіонального розвитку: формування та механізми реалізації* : матеріали підсумк. наук.-практ. конф. за міжнар. участю, Одеса, 31 жовт. 2008 р. - Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2008. - С. 129-131.
6. Рудницька Р. М., Сидорчук О. Г., Стельмах О. М. Механізми державного управління: сутність і зміст / за наук. ред. д.е.н., проф. М. Д. Лесечка, к.е.н., доц. А. О. Чемериса. - Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2005. - 28 с.
7. Федорчук О. Класифікація механізмів державного управління // *Демократичне врядування* : наук. вісн. - Вип. 1. - 2008 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.lvivacademy.com/visnik/zmist.html> - Назва з екрана.
8. Бакуменко В. Д. Прийняття рішень в державному управлінні : Навчальний посібник [у 2 ч.]. Ч. 1. Теоретико-методологічні засади. - К. : ВПЦ АМУ, 2010. – С. 135-170.
9. Парсонс Т. Система современных обществ / Т. Парсонс ; [пер. с англ. Л. А. Седова, А. Д. Ковалева ; науч. ред. пер. М. С. Ковалева ; Ин-т «Открытое общество»]. – М. : Аспект Пресс, 1998.– 270 с.
10. Тарасов С. Г., Суходольский Г. В. Организационная психология. - Харьков: Изд-во Гуманитарный Центр. – 256 с., 2004.
11. Нижник Н. Р., Машков О. А. Системний підхід в організації державного управління : навч. посіб. – К. : Вид-во УАДУ, 1996. – 160 с.

References.

1. Astapova, G. V. (2006), *Orhanizatsiyno-ekonomichnyy mekhanizm korporatyvnoho upravlinnya aviapidpryyemstvom na osnovi prava trudovoyi vlasnosti* [Organizational and economic mechanism of corporate management of an airline company on the basis of labor property rights], Nat. aviation. Univ., Kyiv, Ukraine.
2. Knyayev, V. M. and Bakumenko, V. D. (2002), *Derzhavne upravlinnya : slovnyk-dovidnyk*. [Public administration: dictionary-directory], UUU, Kyiv, Ukraine.
3. Malinovsky, V. Ya. (2003), *Derzhavne upravlinnya. Navchal'nyy posibnyk*. [Public administration. tutorial], 2nd ed., Attica, Kyiv, Ukraine.
4. Nadolishnyi, P. I. (2006), *Teoriya ta istoriya derzhavnoho upravlinnya (Oporny konspekt lektsiy do navchal'noyi dystsypliny) : navch. posib*. [Theory and History of Public Administration (Reference Note of Lectures to the Discipline): educ. tool], ORIDU NADU, Odesa, Ukraine.
5. Prihodchenko, L. (2008), "Organizational mechanism of public administration: components of ensuring efficiency", *Materialy pidsumk. nauk.-prakt. konf. za mizhnar. uchastyu. Regional development strategy: [Formation and mechanisms of implementation: materials summarized. Research Practice Conf. for the international. Participation]*, OIU NADU, Odesa, Ukraine, Oct 31, pp. 129-131.
6. Rudnitskaya, R. M. Sidorchuk, A. G. and Stelmakh, O. M. (2005), *Mekhanizmy derzhavnoho upravlinnya: sutnist' i zmist*, [Mechanisms of Public Administration: Essence and Content], LRIDA NADU, Lviv, Ukraine.

7. Fedorchak, O. (2008), "Classification of mechanisms of public administration", Democratic governance: Sciences. hanged, vol. 1, [On line], available at: <http://www.lvivacademy.com/visnik/zmist.html> (Accessed 28 Feb 2020).
8. Bakumenko, V. D. (2010), *Pryynyattya rishen' v derzhavnomu upravlinni*, [Decision Making in Public Administration], vol.1, Teoretyko-metodolohichni zasady [Theoretical and methodological foundations], VVC AMU, Kyiv, Ukraine, pp. 135-170.
9. Parsons, T. (1998), *Systema sovremennykh obshchestv* [The System of Modern Societies], Aspect Press, Moscow, Russia.
10. Tarasov, S. G. and Sukhodolsky, G. V. (2004), *Orhanyzatsyonnaya psykholohyya*, [Organizational psychology], Publishing House of the Humanitarian Center, Kharkiv, Ukraine.
11. Nizhnik, N. R. and Mashkov, O. A. (1996), *Systemnyy pidkhid v orhanizatsiyi derzhavnoho upravlinnya* [Systematic approach in the organization of public administration], View-VoUADU, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 12.03.2020 р.